

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA FILOZOFICKÁ

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Recenze knihy pro předmět
Vývoj českého politického systému

Jméno a příjmení:	Jan Ambrož
E-mail:	ambroz@students.zcu.cz
Evidenční číslo:	F09B0308P
Ročník:	2.
Obor studia:	Politologie
Forma studia:	prezenční
Školní rok:	2010/2011

Balík, S. et al. (2003): Politický systém českých zemí 1848-1989. Brno: Mezinárodní politologický ústav při Masarykově univerzitě.

Jak již název knihy napovídá, tato publikace se věnuje politickému systému českých zemí v období let 1848 až 1989. Primárně se jedná o studijní text, jehož základním tématem je klasifikace jednotlivých vývojových fází politického systému českých zemí v letech 1848 až 1989.

Studijní text je výsledkem kolektivní spolupráce čtyř autorů ze dvou kateder s politologickým zaměřením Fakulty sociálních studií a Masarykovy univerzity. Autory jsou Stanislav Balík, Vít Hloušek, Jan Holzer a Jakub Šedo.

Stanislav Balík působí jako vedoucí Katedry politologie FSS MU a jako výkonný ředitel Centra pro studium demokracie a kultury. V roce 2001 úspěšně ukončil studium historie a politologie na FF a FSS MU a v roce 2004 úspěšně ukončil doktorské studium politologie na FSS MU. Je autorem, spoluautorem a editorem šesti monografií, řady článků a sborníků. Vědecky se specializuje na moderní českou politiku, na komunální politiku a na teorii nedemokratických režimů.

Vít Hloušek vystudoval historii a politologii na Filosofické fakultě a Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Odborně se zaměřuje na problematiku komparativní politologie, zejména na srovnávání politických a stranických systémů evropských zemí, na výzkum soudobých dějin a na problematiku utváření a vývoje moderní masové politiky ve střední Evropě.

Jan Holzer absolvoval historii a ruský jazyk a literaturu a postgraduální doktorandské studium politologie na Masarykově univerzitě v Brně. Zabývá se teorií nedemokratických a hybridních režimů, dále problematikou transformace a konsolidace postkomunistických politických režimů, především pak Ruska a postsovětských republik, postavením politologie jako akademické disciplíny a moderní českou politikou.

Jakub Šedo absolvoval politologii a historii na Masarykově univerzitě v Brně. Působí jako asistent na Katedře politologie FSS MU. Odborně se zaměřuje zejména na soudobé dějiny a problematiku volebních systémů.

Hlavním motivem autorů pro vznik této knihy byla absence přehledného textu, který by informoval o jednotlivých modelech politického uspořádání českých zemí v minulých více

jak sto padesáti letech. Autoři přistupují k látce nikoli historiografickou metodou, jak by se dalo očekávat, nýbrž cestou aplikace sociovědní terminologie a politologických typologií. Z tohoto vyplývá, že ambicí autorů rozhodně nebylo zacelit některá bílá místa historiografickou tvorbou nedotčená. Text spíše napomáhá orientaci, výběru, utřídění a i interpretaci daného období.

Jednotlivé kapitoly nejsou strukturovány dějepisně, jako časově uspořádaný výčet, nýbrž jako problémový popis daného systému v určitém období, ústící do konkrétního terminologického pojmenování. Kniha tak mimo obligatorního Úvodu a informací o autorech obsahuje 8 kapitol. Členění kapitol se odvíjí od jednotlivých časových úseků, působí tak velmi kompaktně a přehledně. Za povšimnutí stojí čtvrtá a pátá kapitola, které se zabývají stejným časovým úsekem, avšak zohledňuje dvojí politický systém – protektorátní a exilový.

V úvodu knihy jsou vytyčeny základní cíle, které jsem již výše zmínil a dále stručný úvod do terminologie, její problematiky a vymezení základních pojmů (demokracie, totalitarismus, autoritativní režimy) důležitých pro klasifikaci jednotlivých etap vývoje a také základní literatura k tématu typologie politických režimů.

Jednotlivé kapitoly tohoto studijního textu se pokoušejí o popis a klasifikační zařazení sedmi period vývoje českého, resp. československého politického systému v letech 1848 až 1989, které představují příklady některých klasických modelů státních forem:

- 1) predemokratický a raně demokratický model (1848-1918 s tradicionalisticky zaměřeným autoritářským mezidobím v 50. letech 19. století),
- 2) liberálně nacionalistický demokratický model (1918-1938),
- 3) autoritativní model (1938-1939),
- 4) nacionálně socialistický totalitní model (1939-1945),
- 5) defektně pretotalitní model (1945-1948),
- 6) klasický komunistický totalitní model (1948-1956) a
- 7) model posttotalitní (od 60. let do r. 1989, v různých podobách a typech)

Jednotlivé kapitoly charakterizují pak jednotlivá období dle níže zmíněné struktury. Kapitoly jsou dále členěny do podkapitol podle zhruba podobného klíče. Klasifikace politického systému na úvod každé kapitoly stručně charakterizuje politický systém daného období, případně nastínění základních historických okolností, rozdělení celého období do různých fází nebo vývoj celého politického systému vůbec. Následuje chronologický přehled

základních momentů politického vývoje a jejich datum. Jedná se o důležité události domácí i zahraniční politiky daného období. Poté autoři zařazují přehled vývoje ústavnosti, kde jsou uvedeny nejen základní změny ústavního pořádku daného období, ale i navrhované změny, které nebyly uvedeny do reálného života. Následují tři podkapitoly charakterizující jednotlivé složky moci v daném období dle klasického modelu dělby moci – moc zákonodárná, výkonná a soudní. Charakteristika probíhá nejen v rovině institucionální, ale i na základě obsazení jednotlivých institucí a vývoje těchto institucí v daném období. Poté se autoři zabývají stranickým systémem a v následující podkapitole základními daty o relevantních stranických subjektech. Zde bych měl jednu námitku, že sice v poslední kapitole o vývoji v letech 1969-1989 jsou obě podkapitoly možná prozíravě, možná náhodně spojeny, ale jinak bych se přiklonil ke spojení obou podkapitol i ve zbylém textu nebo alespoň tam, kde je se to jeví potřebné vzhledem ke stručnosti obsahu v podkapitole o stranickém systému, tak, aby se nestávalo jako například v sedmé kapitole o období let 1948-1968, kde podkapitola o stranickém systému čítá pouhých 9 řádků, tj. necelou pětinu jedné stránky. Dále ve většině kapitol následuje podkapitola zohledňující regionální systém, tzn. zejména prvky samosprávy a státní správy, pokud o nich vzhledem k danému období můžeme takto mluvit. Zde bych autorům vytkl absenci této podkapitoly v poslední kapitole o vývoji mezi lety 1969-1989, jelikož v této době byl jedenáctkrát novelizován zákon č. 67/1967 Sb., o národních výborech. Výjimkou z této struktury podkapitol tvoří pouze pátá kapitola o tzv. prozatímním zřízení, kde z pochopitelných důvodů absentuje charakteristika moci soudní, stranického systému, jednotlivých politických stran i regionálního systému.

Velkým kladem celé knihy je její jasná srozumitelnost, na kterou bylo dozajista dbáno při tvorbě, jelikož se jedná o studijní text. Neobjevují se zde žádné pejorativní nebo implicitní výrazy. Celkově můžeme říci, že obsah, tj. zejména charakteristiky jednotlivých období, si lze dobře zapamatovat.

Co se týče faktické stránky textu, tak jsem žádné významné viditelné chyby např. v datech nezahlédl. Kapitoly nastiňují základní fakta, která jsou potřebná k obeznámení se základní charakteristikou daných období. Faktická stránka je tedy primárně koncipována pro účely studentů zejména politologických oborů.

Z formální stránky postrádám v knize ucelený poznámkový aparát. Kniha obsahuje pouze jednu poznámku pod čarou, která je možná právě proto označena pouze hvězdičkou, což považuji za nedostatečné. I po formální stránce je vidět, že kniha je výsledkem spolupráce

několika autorů. Různá schémata a tabulky vesměs nejsou číslované a ani neobsahují popis, co daná tabulka říká. Narazil jsem pouze na pár výjimek. Autoři by tedy měli dbát na jednotnost v tomto případě. Alespoň že seznamy literatury mají jednotnou formu. Kniha zcela postrádá systém citací, pouze na konci každé kapitoly je seznam základní literatury.

Závěrem bych dodal, že kniha působí jako velmi zdařilý a kvalitní studijní text, který jako kostra základních a velmi důležitých událostí a charakteristik daného období studenty snadno obohatí o potřebné vědomosti. Podává velmi ucelený pohled na dané téma a lze ji tak doporučit pro studenty zejména politologických oborů.